

Vlinders spotten in de "Provence verte" (Lepidoptera, Rhopalocera)

door Stef SPRUYTTE*

* Vogelweelde 15, 8950 Nieuwkerke-Heuvelland, stef.spruytte@telenet.be

Het was van augustus 2016 geleden dat mijn vrouw en ik nog op vlinderreis waren geweest. In de Var hadden we ons toen vooral toegespitst op het fotograferen van *Charaxes jasius* L., 1758. Met veel geduld en diverse biotoopbezoeken konden we in het Massif des Maures uiteindelijk een mooie fotoreeks verzilveren. Helaas zorgden een heelkundig ingrijpen aan de rug én twee knieoperaties voor een gedwongen rust- en revalidatieperiode. Pas in het voorjaar 2019 voelde ik me voldoende hersteld om opnieuw een vlinderexcursie te plannen. Als bestemming kozen we voor de "Provence verte", een rustige maar natuur- en cultuurrijke regio in het Franse departement Var.

Op zondag 12 mei 2019 vertrokken we vanuit Nieuwkerke richting Zuid-Frankrijk. Om de autorit niet extra te belasten, hielden we een tussenstop bij vrienden in de Morvan. De volgende dag werd de reis verdergezet via Lyon en Aix-en-Provence om uiteindelijk halt te houden op de camping-caravaning "Aux Tonneaux" in het dorpje Méounes-les-Montrieux. We settelden ons in een 'mobil home' en genoten die avond van de roep van de bosuil en het gezang van de nachtegaal.

's Anderendaags beslisten we om in de nabijheid van Mazaugues onze eerste vlinderuitstap te plannen. Dit pittoresk dorpje met nog geen 900 inwoners ligt aan de voet van het imposante bergmassief La Sainte-Baume. Vanaf 1650 tot het begin van de 20ste eeuw zorgden daar de glacières, grote ijskelders, voor de bevoorrading van natuurijs aan de steden Marseille en Toulon. De glacière van Pivaut, bij Mazaugues, is zeker een bezoekje waard. Voor meer info over de historiek van die ijskelders is het Musée de la Glace in het dorp eveneens

een aanrader. Maar onder een staalblauwe lucht kozen wij voor de vlinders. *Eumedonia eumedon montriensis* NEL, 1976 was voor die dag het hoofddoel. Mits die vlindersoort gewoonlijk in de buurt van zijn waardplant vertoeft, was het zaaks om de Bloedooievaarsbek (*Geranium sanguineum* L., 1753) te vinden. Na wat spuurwerk slaagden we erin om plant én vlinder te ontdekken. Daarnaast observeerden we *Euphydryas aurinia provincialis* BOISDUVAL, 1828, *Melitaea didyma meridionalis* STAUDINGER 1870 en bewonderden de frisse lentekleuren van *Anthocharis euphenoides* STAUDINGER 1869 en *Gonepteryx cleopatra cleopatra* L., 1767. Een haastige Hommelvlinder, *Hemaris tityus* L., 1758, vervolledigde het gezelschap. Terug op de camping verwelkomde collega Patrick FRANÇOIS ons als nieuwe buur.

De volgende ochtend stonden alle neuzen gericht naar Bois de la Gardiole, een rijk vlinderbiotoop in de omgeving van Rians. Met Patrick als chauffeur en deskundige gids kwamen we rond halftwaalf ter plaatse maar... de zon zat achter de wolken en de buitentemperatuur was slechts 10°C! Veel vlinderactiviteit was er niet te zien. Er restte ons niks anders dan langzaamaan het biotoop in te stappen om verkleumde vlinders even op te jagen. Tijd om het fototoestel te laten spreken! De daaropvolgende vier uur amuseerden we ons met macrofotografie. Slechts af en toe piepte de zon even tussen de wolken door en steeg de thermometer amper tot 15°C. Dankzij het frisse lenteweer werden toch heel wat vlinders op de gevoelige plaat gezet zoals *Zerynthia rumina* L., 1758, *Polyommatus icarus* ROTTEMBURG, 1775, *P. bellargus* ROTTEMBURG, 1775, *Lycaena phlaeas phlaeas* L., 1760, *Brenthis hecate* D. & S., 1775, *Melitaea phoebe* D. & S., 1775,

M. athalia celadussa FRUHSTORFER, 1910, *Melanargia occitanica occitanica* ESPER, 1793 en *Coenonympha pamphilus* L., 1758. Net geen dertig dagvlinders kwamen er die namiddag op de soortenlijst te staan!

Op 16 mei reden we met z'n drieën richting Tourves, een dorp van pakweg 5000 inwoners maar met een interessant industrieel verleden. Vanaf eind 19de eeuw tot omstreeks 1980 ontgon men er bauxiet. De geschiedenis van die mijnbouw wordt er boeiend geïllustreerd in het museum "Les Gueules Rouges". Ook een aanrader bij regenweer! Mits de zon van de partij was, kozen wij voor een excursie langs de Caramy, een helder kronkelend riviertje in de bosrijke omgeving van Tourves. Groepjes *Aristolochia* sierden her en der de rand van het wandelpad waardoor *Zerynthia rumina* zich geregeld liet waarnemen. Typische bosvlinders als *Pararge aegeria aegeria* L., 1758 en *Limenitis reducta* STAUDINGER, 1901 werden in het notitieboekje opgetekend. Ook heel vertrouwde soorten als *Aglais io* L., 1758, *Vanessa cardui* L., 1758 en *Gonepteryx rhamni* L., 1758 vulden het veldboekje verder aan. Een wijfje *Melitaea cinxia* L., 1758 was op het einde van die namiddag het enige fotomodel. Met een gezellig etentje werd de dag afgerond.

Tijdens het weekend had Patrick de Var vaarwel gezegd. Op maandag 20 mei hing er een laag wolkendek over de regio. Niet direct super vlinderweer! We kozen dus voor een korte verkenning tussen La Roquebrussanne en Garéoult. Op een ruig veldje tussen de wijngaarden en wat bos vloog *Papilio machaon* L., 1758 samen met *Iphioides podalirius* L., 1758. Enkele wijfjes *Zerynthia rumina* L., lieten zich opschrikken. *Polyommatus icarus* ROTTEMBURG en *Coenonympha pamphilus* L., zeer algemeen in de streek, waren ook hier actief.

Na een verkwikkende nachtrust hadden we onze zinnen gezet op een tweede bezoek aan Bois de la Gardiole. Een afwisseling van zon en wolken begeleidde ons naar het biotoop. Bij een temperatuur van 22°C was er heel

wat vlinderbedrijvigheid. Frisse mannetjes *Brenthis hecate* D. & S., en *Aporia crataegi* L., 1758 fladderden samen vrij opvallend rond. Ook enkele exemplaren van *Pyrgus onopordi* RAMBUR, 1839, *Pyrgus sidae sidae* ESPER, 1784 en *Lycaena alciphron gordius* SULZER, 1776 waren present. Een restplas van een voorbije regenbui deed dienst als drinkplaats voor *Glaucopsyche alexis* PODA, 1761, *Cupido minimus minimus* FUESSLY, 1775, *Cupido osiris* MEIGEN, 1829 en *Polyommatus bellargus*. Een fotosessie kon dus niet uitblijven. Het toeval wilde dan nog dat ik collega Roland DEMOL met zijn echtgenote op het biotoop ontmoette. Het werd een namiddag vol verrassingen. Ook een sterk afgevlogen *Zerynthia polyxena* D. & S., 1775 droeg zijn steentje daartoe bij.

Op 22 mei kreeg de omgeving van Mazaugues een tweede observatiebeurt. *Pyrgus sidae sidae* en *Glaucopsyche alexis* waren ook hier van de partij terwijl *Eumedonia eumedon montriensis* dicht bij de Bloedooievaarsbekjes vertoefde. Via een toevallige ontmoeting met iemand die werkzaam was op het gemeentehuis van Mazaugues kreeg ik te horen dat men bezig was aan het opstellen van een lokale inventarisatielijst wat fauna en flora betreft. Ik beloofde dan ook om mijn dagvlindergegevens van Mazaugues aan hen over te maken.

In de laatste week van mei bezochten we nog vier keer het biotoop van Bois de la Gardiole. Met temperaturen tot 27°C veranderde de soortenrijkdom bij elk bezoek. *Euchloe crameri* BUTLER, 1869, *Polyommatus thersites* CANTENER, 1835, *Argynnis pandora* D. & S., 1775, *Argynnis niobe* L., 1758 en *Issoria lathonia* L., 1758 kwamen allemaal superfris voor de dag. Wijfjes van *Melanargia occitanica occitanica* ESPER, 1793 en *Brenthis hecate* waren nu goed vertegenwoordigd. Ons laatste bezoek op 30 mei kreeg nog een extra kleur door een ontmoeting met een gynandromorf exemplaar van *Polyommatus bellargus*. Een afgevlogen *Callophrys rubi* L., 1758 bracht de teller van die dag op een veertigtal dagvlindersoorten!

Op de laatste dag van mei, opnieuw met superweer, werden de biotopen van Mazaugues en Tourves nog eens bezocht. In het eerste biotoop was *Eumedonia eumedon montriensis* nog steeds aanwezig. Ook *Argynnis niobe* liet zich uitgebreid observeren. In de vallei van de Caramy startte de eerste generatie van het Pluimdikkopje *Carcharodus floccifera* ZELLER, 1847 terwijl *Pieris manni* MAYER, 1851 zich langs de bosrand af en toe liet bewonderen.

Op 1 juni werd de terugreis aangevat. Het was snikheet! Na negen uren fileleed strandden we net ten noorden van Lyon. We besloten dan maar om in een Ibishotel te overnachten en 's anderendaags de laatste 700 km af te werken. De autorit verliep verder vlot zodat we in de vooravond met een gelukzalig gevoel Nieuwkerke binnenreden.

Met dank aan Patrick FRANÇOIS voor zijn collegiale aanwezigheid en de verrassende natuurtips. Uiteraard ook dank aan mijn echtgenote Marleen MEERSSEMAN voor de dagelijkse hulp bij het veldwerk en het nalezen van dit reisverslag.

Geconsulteerde literatuur

CUVELIER, S. & SPRUYTTE, S., 2002. - Pâques dans le sud de la France (Lepidoptera, Rhopalocera) – Paasvakantie in Zuid-Frankrijk. *Bulletin du Cercle des Lépidoptéristes de Belgique / Bulletin van de Belgische Lepidopterologische Kring*, XXXI/4:185-199.

CUVELIER, S. & SPRUYTTE, S., 2004. - Printemps dans le Sud de la France (Lepidoptera, Rhopalocera) – Lente in Zuid-Frankrijk. *Bulletin du Cercle des Lépidoptéristes de Belgique / Bulletin van de Belgische Lepidopterologische Kring*, XXXIII/2:36-40.

SPRUYTTE, S., 2006. - Observations printanières dans le Sud de la France (Lepidoptera, Rhopalocera) – Lentewaarnemingen in Zuid-Frankrijk. *Bulletin du Cercle des Lépidoptéristes de Belgique / Bulletin van de Belgische Lepidopterologische Kring*, XXXV/1:34-36.

SPRUYTTE, S., 2009. - Observations estivales dans le sud de la France (Lepidoptera, Rhopalocera) – Zomerwaarnemingen in Zuid-Frankrijk. *Bulletin du Cercle des Lépidoptéristes de Belgique / Bulletin van de Belgische Lepidopterologische Kring*, XXXVIII/2-3:48-52.

LAFRANCHIS, T., 2000. - *Les Papillons de jour de France, Belgique et Luxembourg et leurs chenilles*. Collection Parthénope, éditions Biotope, Mèze (France), 448 p.

LAFRANCHIS, T., 2004. - *Butterflies of Europe*. Diatheo, Paris, 351 p.

OPIE/PROSERPINE, 2009. *Atlas des papillons de jour de Provence-Alpes-Côte d'Azur*. Turriers, Naturalia Publications, 192 p.

TOLMAN, T. & LEWINGTON, R., 1999. *De Nieuwe Vlindergids*. Harper COLLINS publishers, London, 320 p.

Tabel van de geobserveerde soorten												
Legende	1a	1b	1c	2a	2b	2c	2d	2e	2f	3a	3b	4
Papilionidae												
<i>Papilio machaon</i>								x				x
<i>Iphiclides podalirius</i>	x	x				x	x	x	x	x		x
<i>Zerynthia polyxena</i>					x							
<i>Zerynthia rumina</i>				x	x	x	x	x	x	x		x
Pieridae												
<i>Aporia crataegi</i>				x	x	x	x	x	x		x	
<i>Pieris brassicae</i>		x	x							x	x	
<i>Pieris rapae</i>		x	x				x		x	x	x	
<i>Pieris mannii</i>											x	
<i>Pieris napi</i>								x				
<i>Pontia daplidice</i>		x		x	x	x	x		x	x		
<i>Euchloe crameri</i>							x	x	x			
<i>Anthocharis cardamines</i>	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	
<i>Anthocharis euphenoides</i>	x			x	x	x	x	x	x	x		
<i>Colias croceus</i>					x	x	x	x	x	x		
<i>Colias alfacariensis</i>				x	x	x	x	x	x	x	x	
<i>Gonepteryx rhamni</i>	x				x	x	x	x	x	x	x	
<i>Gonepteryx cleopatra</i>	x				x	x	x	x	x	x	x	
<i>Leptidea sinapis/reali?</i>									x	x	x	
Lycaenidae												
<i>Lycaena alciphron gordius</i>				x	x	x	x	x	x			
<i>Callophrys rubi</i>									x			
<i>Lycaena phlaeas</i>				x			x			x		
<i>Celastrina argiolus</i>				x								
<i>Cupido minimus</i>				x	x	x	x	x	x	x		x
<i>Cupido osiris</i>				x	x	x	x	x	x			
<i>Glaucopsyche alexis</i>		x		x	x	x	x	x	x			
<i>Pseudophilotes baton</i>					x							
<i>Eumedonia eumedon montriensis</i>	x	x	x									
<i>Aricia agestis</i>				x	x	x	x	x		x		
<i>Polyommatus thersites</i>						x	x	x	x			
<i>Polyommatus bellargus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
<i>Polyommatus icarus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Nymphalidae												
<i>Limenitis reducta</i>			x		x	x	x	x	x	x	x	
<i>Aglais io</i>										x		
<i>Vanessa cardui</i>							x	x		x		
<i>Argynnis pandora</i>								x				
<i>Argynnis niobe</i>			x				x	x	x			

Legende	1a	1b	1c	2a	2b	2c	2d	2e	2f	3a	3b	4
<i>Issoria lathonia</i>				x			x	x	x			
<i>Brenthis hecate</i>				x	x	x	x	x	x			
<i>Boloria euphrosyne</i>		x		x	x		x	x	x			
<i>Boloria dia</i>									x			x
<i>Melitaea cinxia</i>		x	x	x		x	x		x	x		
<i>Melitaea phoebe</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
<i>Melitaea didyma meridionalis</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
<i>Melitaea athalia</i>		x		x	x	x	x	x	x		x	
<i>Euphydryas aurinia provincialis</i>	x	x		x	x	x	x	x	x			
Satyridae												
<i>Melanargia occitanica</i>				x	x	x	x	x	x		x	
<i>Maniola jurtina</i>		x	x				x		x		x	x
<i>Coenonympha pamphilus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Coenonympha arcania</i>							x	x	x			
<i>Pararge aegeria aegeria</i>										x	x	
<i>Lasiommata maera</i>						x						
<i>Lasiommata megera</i>	x	x		x		x	x	x		x		x
Hesperiidae												
<i>Pyrgus malvoides</i>				x	x	x				x		
<i>Pyrgus sidae</i>		x			x	x	x	x	x		x	
<i>Pyrgus onopordi</i>				x	x	x	x		x		x	
<i>Spialia sertorius</i>		x		x	x	x		x	x	x		
<i>Spialia orbifer</i>								x				
<i>Carcharodus floccifera</i>											x	

Lijst van de bezochte biotopen					
Nr	Biotoop	Datum	Hoogte	Departement	Land
1a	Mazaugues	14/V/2019	430 m	Var	F
1b	Mazaugues	22/V/2019	430 m	Var	F
1c	Mazaugues	31/V/2019	430 m	Var	F
2a	Bois de la Gardiole	15/V/2019	450 m	Var	F
2b	Bois de la Gardiole	21/V/2019	450 m	Var	F
2c	Bois de la Gardiole	23/V/2019	450 m	Var	F
2d	Bois de la Gardiole	27/V/2019	450 m	Var	F
2e	Bois de la Gardiole	29/V/2019	450 m	Var	F
2f	Bois de la Gardiole	30/V/2019	450 m	Var	F
3a	Tourves	16/V/2019	250 m	Var	F
3b	Tourves	31/V/2019	250 m	Var	F
4a	La Roquebrussanne	20/V/2019	340 m	Var	F

Legende van de illustraties

- Foto 1: *Copula* van *Melitaea athalia*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 27/V/2019.
 Foto 2: *Melitaea didyma meridionalis*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2019.
 Foto 3: *Brenthis hecate*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2019.
 Foto 4: *Charaxes jasius*, Frankrijk, Var, Massif des Maures, 20/VIII/2016.
 Foto 5: *Melitaea phoebe*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2019.
 Foto 6: *Melitaea cinxia*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 16/V/2019.
 Foto 7: *Euphydryas aurinia provincialis*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 23/V/2019.
 Foto 8: *Melanargia occitanica*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2019.
 Foto 9: *Zerynthia rumina*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2019.
 Foto 10: *Limenitis reducta*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 23/V/2019.
 Foto 11: *Boloria euphrosyne*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 27/V/2019.
 Foto 12: *Polyommatus bellargus*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 21/V/2019.
 Foto 13: *Glaucopsyche alexis*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 21/V/2019.
 Foto 14: *Cupido osiris*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 23/V/2019.
 Foto 15: *Polyommatus thersites*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 30/V/2019.
 Foto 16: Biotoop van Bois de la Gardiole, Frankrijk, Var, 30/V/2019.
 Foto 17: *Geranium sanguineum* L., 1753, waardplant van *Eumedonia eumedon montriensis*, Frankrijk, Var, Mazaugues, 31/V/2019.
 Foto 18: Stef SPRUYTTE oog in oog met *Euphydryas aurinia provincialis*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 15/V/2016.
 Foto 19: *Cupido minimus*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 29/V/2019.
 Foto 20: Gynandromorf van *Polyommatus bellargus*, Frankrijk, Var, Bois de la Gardiole, 30/V/2019.

Alle foto's werden gefotografeerd door STEF SPRUYTTE uitgezonderd foto 18 (Marleen MEERSSEMAN).